

Motivatieproblemen

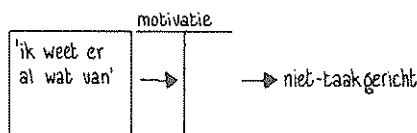
1. Introductie

Motivatie is een basisbegrip in het onderwijs net zoals welbevinden, competentie, etc. Het vele gebruik van het begrip zou kunnen wijzen op het feit dat het een duidelijk begrip is, maar dat is het juist niet. Motivatie is een theoretisch begrip. Je kunt het niet direct zien, maar je leidt het af uit hetgeen het kind doet of niet doet. Het is eigenlijk meer een verklaring. Vanwege de centrale plaats in het onderwijs van dit begrip en het gegeven dat er soms kinderen zijn die weinig zin hebben in de schoolse activiteiten is het opgenomen in deze nieuwe orthotheek.

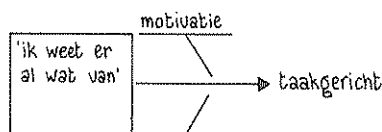
2. Omschrijving

Motivatie is een theoretisch begrip voor de verklaring van taakgericht en dieptegeconcentreerd gedrag. Motivatie is de motor voor het ontstaan van o.a. (werk)gedrag (en speelgedrag). Deze motor moet zelf ook weer gevoed worden. De wil om iets te doen of de mate van zin of geneigdheid van een persoon om bepaalde gedragingen uit te voeren kan met vele factoren te maken hebben. Het ene kind is bij de ene schoolactiviteit gemotiveerd omdat het daar al wat van weet en omdat het vertrouwd is met de materialen, terwijl het andere kind bij dat vak of die onderwijsactiviteit gemotiveerd is omdat het weet dat het de taakuitvoering zelf mag controleren. Bij andere activiteiten kan dat weer geheel anders liggen. Steeds zit de motivatie daar echter tussen als bepalende factor, bijvoorbeeld:

Jan-Jaap:

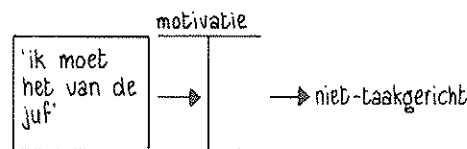
Petra:

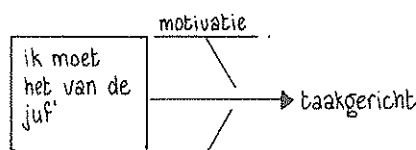
Jan-Jaap denkt: Dat is ook weinig nieuws zeg, daar zie ik geen uitdaging in, daar vind ik niets aan. Petra denkt: Dat komt me bekend voor, eens kijken hoe het

nu verder gaat.

In het voorafgaande ging het vooral om de intrinsieke motivatie. Het is ook mogelijk dat een kind taakgericht is of spelgericht omdat externe factoren een rol spelen. Dan kan het onderstaande voorkomen:

Petra:

Jan-Jaap denkt: Ik moet het wel, toch doe ik het niet. Eens zien hoe de juf reageert. Petra denkt: Ik moet het, dan doe ik het ook maar. Het is niet zo dat alle motivatie-overwegingen zo bewust verlopen als wij in het voorafgaande weergegeven hebben. Veel van deze processen onttrekken zich voor een belangrijk deel aan het bewustzijn van de kinderen.

De voorafgaande theoretische uiteenzetting was nodig om aan te geven dat het bij het orthobeeld Motivatie om een bijzonder beeld gaat. Allerlei beelden uit het alfabetboek kunnen mede verklaard worden vanuit een motivatietekort. Kinderen kunnen werkhoudingsproblemen hebben omdat ze onvoldoende gemotiveerd zijn voor de taak, kinderen kunnen spelontwikkelingsproblemen hebben omdat ze niet gemotiveerd zijn voor het spel, kinderen kunnen dromerig zijn

omdat ze niet gemotiveerd zijn voor de onderwijsactiviteiten, kinderen kunnen sociale problemen hebben omdat ze niet gemotiveerd zijn voor het beginnen/voortzetten van sociale contacten, enzovoorts.

In hoofdstuk 4 van dit orthobeeld 'Verklaringen' geven we aan waarom sommige kinderen niet gemotiveerd zijn. Motivatie is dan een theoretisch begrip dat staat tussen een of meer redenen en een gedragsvorm. Schematisch ziet dat er als volgt uit:

redenen voor motivatietekort	motivatie	diverse orthopedago- gische beelden zoals: - werkhoudings- problemen; - dromerigheid; - zelfstandig werken; - enzovoorts.
---------------------------------	-----------	--

In de praktijk van het dagelijks onderwijs wordt motivatie veelal verbonden aan enthousiasme of ergens al dan niet zin in hebben. Sommige kinderen geven aan het begin van de taakuitvoering of zelfs bij de opdrachtgeving al aan dat ze er geen zin in hebben. Ook komt het voor dat kinderen zeer eenzijdige motivaties bezitten, bv. alleen gemotiveerd door natuur of sport. Concrete vormen van demotivatie zijn uitingen als: 'Bah', 'Ik heb daar geen zin in', 'Ik wil niet', enzovoorts. Motivatie toont het kind als het uit zichzelf iets kiest of uit zichzelf initiatieven neemt. Ook aan de gelaatsuitdrukking is vaak het enthousiasme waarmee het kind met iets bezig gaat of is al af te lezen. Ondanks het feit dat motivatie een theoretisch begrip is, is voor veel leerkrachten bepaald gedrag in verband te brengen met de mate waarin een kind gemotiveerd is voor de desbetreffende onderwijsactiviteit. Leerkrachten geven vaak aan: 'Je kunt toch aan de kinderen merken of ze ergens voor gemotiveerd zijn.' Vanwege deze laatste reden en het daarmee samenhangend veelvuldig gebruik van het woord motivatie in het onderwijs, hebben we een orthobeeld gewijd aan het motivatietekort. Het voorafgaande betekent

echter wel dat u dit orthobeeld moet koppelen aan de volgende andere orthobeelden:

- dromerige kinderen; groep; koppige kinderen; klassenregels; moeilijk lerende kinderen; ongehoorzaam; samenwerken; schoolziek; sociale initiëring; spelen; werkgedrag; zelfstandig werken.

3. Diagnose

Dit orthobeeld bevat twee diagnosemiddelen, nl.:

- de observatielijst Motivatieproblemen op pagina 504;
- de diagnostische vragenlijst Motivatieproblemen op pagina 505.

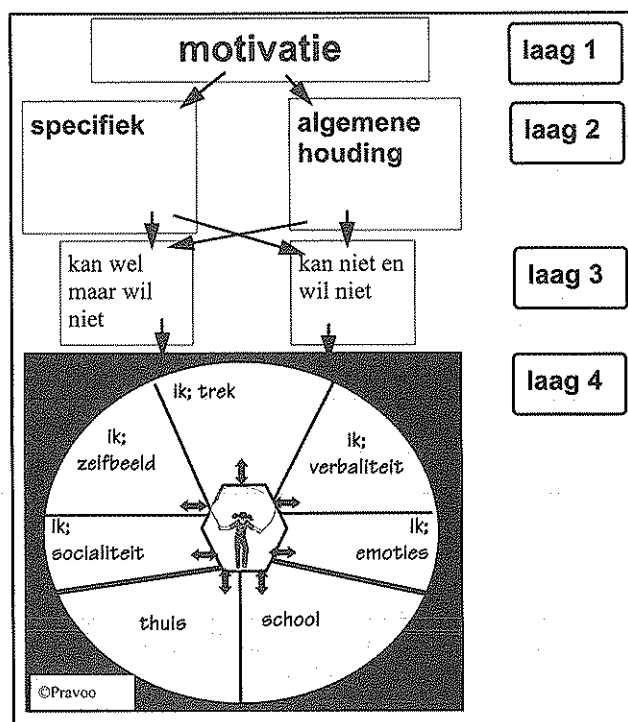
4. Verklaringen

Motivatie is een verklaringsbegrip. Het wil de achtergrond weergeven van niet-taakgericht gedrag, maar geeft dan nog niets weer over de redenen voor de matige motivatie. Allereerst is het belangrijk te weten of het om een algemene houding van het kind gaat of dat het kind weinig motivatie heeft voor bepaalde activiteiten. In laag 3 van het onderstaande profiel is aangegeven dat het kan gaan om kinderen die wel kunnen maar niet willen, of om kinderen met leerproblemen die veel moeite hebben met de taakgerichtheid. Soms hebben kinderen al een hele voorgeschiedenis van leerteurstellingen achter de rug. Daarbij aansluitend is het gegeven dat veel kinderen een matige beginsituatie en een te grote achterstand in de leerstof hebben om voldoende met de groep mee te kunnen doen. Verklaringen voor motivatieproblemen kunnen te vinden zijn in sociaal-emotionele problemen thuis of op school. Die problemen kunnen het kind afleiden en demotiveren. Ook kan men nogal eens motivatieproblemen tegenkomen bij kinderen met agressiegedrag. Hun driften vergen zo veel energie dat ze nog maar weinig

Een extra diagnosetip

U kunt de specifieke diagnosemiddelen die bij dit orthobeeld horen gebruiken, maar u kunt ook de meer algemene diagnosemiddelen uit deze orthotheek hanteren. Zie daarvoor de opzet voor de gedragsdiagnose zoals weergegeven op pagina 21 t/m 40 en dan de diagnosemiddelen:

- diagnosezoekwijzer op pagina 22
- diagnosehulp 1 op pagina 29-33
- diagnosehulp 2 op pagina 34-36
- diagnosehulp 3 op pagina 37
- diagnosehulp 4 op pagina 38-40

energie overhouden voor de taakgerichtheid. De thuissituatie kan een rol spelen in de vorm van weinig schoolgemotiveerde ouders. Het kan ook gaan om kinderen met een onjuist zelfbeeld. Kinderen kunnen bijv. denken dat ze het toch niet kunnen. Soms kunnen de motivatieproblemen te maken hebben met een onvoldoende relatie tussen de leerkracht en het kind. Verder kan het voorkomen dat een kind vooral kan leren door te doen, terwijl de school vooral een leerstijl aanbiedt van kijken en zeggen. Tenslotte kunnen specifieke aandachtsstoornissen als ADHD/ADD een rol spelen bij de motivatietekorten.

Het aantal verklaringen voor motivatietekort bij kinderen dat men in de literatuur (en in de praktijk) tegen kan komen is zeer groot. In het nu volgende zullen we in het kort de meest voorkomende verklaringen wat verder toelichten:

Milieukekenmerken

Het kind is opgevoed door ouders die het kind in de voorschoolse periode onvoldoende stimuleerden, enthousiasmeerden en motiveerden. Het kind werd te weinig voor uitdagingen gesteld en de ouders reageerden ook onvoldoende positief op de dingen die het kind deed. De ouders hecht(t)en te weinig belang aan het leren van dingen en stonden/staan onverschillig ten opzichte van het schoolfunctioneren van het kind. Het is ook mogelijk dat de algehele economische recessie, de werkeloosheid en de geringe toekomstperspectieven de ouders apathisch, onverschillig en gedemotiveerd maakten. Pessimisme en doemdenken kenmerken dit milieu. Het kan ook gaan om ouders die zelf nergens warm voor lopen, nergens enthousiast mee bezig zijn en nergens gemotiveerd aan werken. Kinderen die in zo'n lauwe omgeving opgroeien, zullen zelf ook moeilijk te motiveren zijn.

Ook komt het wel voor dat ouders te gemotiveerd zijn en te veel stimuleren of initiatieven van kinderen laten liggen, of te veel voor het kind doen. Zo'n kind ontwikkelt dan ook geen motivatie-attitude, omdat het onvoldoende kansen kreeg gemotiveerd dingen te doen.

Verskil thuis/schoolmilieu

Motivatieproblemen kunnen ook ontstaan door een te groot verschil tussen de thuiswereld en de schoolwereld. De inhoud van leermethodes gaat vaak uit van een middle-class-situatie, terwijl er nogal wat kinderen zijn die opgroeien in één-oudergezinnen die rond moeten komen van minimuminkomens. Ook de taal van de school kan aanmerkelijk verschillen van de thuistaal.

Als er dan ook nog veel kinderen in de klas zijn die opgroeien in een heel andere leefwereld, mist een kind al gauw de sociaal-emotionele en intellectuele aansluiting met de klasgenoten. Onverschilligheid en demotivatie kunnen het gevolg zijn. Met deze verklaring hangt samen de verklaring vanuit de Individual Psychologie. Volgens deze richting heeft ieder gedrag

een doel. Het algemene doel van het gedrag is 'erbij horen'. Als dit niet op een positieve manier kan, dan maar op een negatieve manier. Demotivatie levert meestal toch wat extra aandacht en stimulering op.

Relatie leerkracht-leerling is niet goed

Opvoeden kan pas plaatsvinden als er sprake is van een opvoedingsrelatie. Als het niet klikt tussen de leerkracht en de leerling kan een kind daarop reageren of zelfs wraak nemen door zich niet te laten motiveren voor hetgeen de leerkracht het kind opdraagt. Het kind protesteert daarmee tegen deze relatie. Als de relatie goed is, kan dat veel invloed hebben op de (extrinsieke) motivatie van het kind. Er zijn veel kinderen die zich dan goed laten stimuleren en gevoelig zijn voor de aansporingen van de leerkracht. Als de relatie niet goed is, accepteren de kinderen stimulanzen, aansporingen en motivatiebevorderende activiteiten ook minder goed.

Verwachtingen

Kinderen moeten het idee hebben dat ze de taak aankunnen, dat de uitvoering zal lukken. Als dat niet het geval is, zullen ze weinig gemotiveerd zijn voor de taakuitvoering omdat ze de taak immers toch niet aankunnen. Wat heeft het dan voor zin?

Voorkennis

Het is ook mogelijk dat een kind weinig gemotiveerd is voor de taakuitvoering, omdat het onvoldoende bekend en vertrouwd is met de taakinhoud. Het kind mist voorkennis en de taak is dan een ongrijpbare abstractie.

Moelijkheid van de taak

Als een taak te moeilijk is of te makkelijk, is dat ook van invloed op de uitvoeringsbereidheid. Een kind moet een uitdaging zien in de taakuitvoering die het aankan. Als de taak te moeilijk is, is er geen sprake van een uitdaging. Als de taak te makkelijk is eveneens niet.

Sommige motivatieproblemen komen voort uit vervelen bij hoogbegaafde kinderen die zich ontwikkelen tot een onderpresteerder. Zie daarover blz. 437.

De toepassingswaarde van de activiteit

Kinderen vragen zich soms af: 'Wat heb je er nou aan als je dat leert/weet/kunt? Wat kun je er mee in de praktijk?' Als kinderen taken/activiteiten als zinloos beschouwen, zal de motivatie gering zijn. In dit geval gaat het dan om de intrinsieke motivatie. Soms is het moeilijk aan te geven wat het nut is van een bepaalde onderwijsactiviteit. In die gevallen kunt u een beroep doen op de extrinsieke motivatie.

Beloning

Beloningen spelen een grote rol bij de motivatie van kinderen. Beloningen komen in allerlei vormen voor. Bijvoorbeeld beloningen in de vorm van succeserva-

Observatielijst Motivatieproblemen

Naam/groep:

Geboortedatum:/ingevuld op:/ingevuld door:

Motivatietekort is steeds een gebrek aan zin in iets. Dit iets, bijvoorbeeld een spel, een werkopdracht of een sociale activiteit dient u eveneens te observeren/ onderzoeken. Zeer specifiek gericht op motivationele uitingen kunt u het volgende observeren:

- Uit het kind zich over de taakhoud en de taakuitvoering reeds voor het met de taak begint? Let dan op gelaatsuitdrukkingen en concrete verbale uitingen als: 'Wat leuk', 'Heb ik zin in' of 'Bah', 'Helemaal niet leuk', 'Ik wil niet' (of 'Ik kan niet'), 'Ik heb geen zin', enzovoorts. Het gaat om uitingen waarin het kind aangeeft of het zin in de taak heeft. Het is ook mogelijk dat het kind impulsief is, of spontaan en (te) gauw aan het werk wil en de opdrachtgeving niet af kan wachten. Verder is het mogelijk dat het kind onverschillig is. Hoe uit het kind zich als u de opdracht geeft?
- Gaat het kind na de opdrachtgeving onmiddellijk aan het werk of treuzelt het, doet het eerst veel andere dingen, ontvlucht het kind het werk, enzovoorts?
- Hoe uit het kind zich tijdens de taakuitvoering over de taakhoud of de taakuitvoering?
- Maakt het kind de taak helemaal af of wil het vroegtijdig het bijltje erbij neer leggen?
- Hoe uit het kind zich bij de taakevaluatie, is het daarbij betrokken, doet het daaraan actief mee? Hoe reageert het kind als u het vraagt hoe hij/zij het vond om de taak uit te voeren?
- Voor welke dingen kiest het kind uit zichzelf als het vrij mag kiezen? Bij kleuters bijvoorbeeld bij arbeid naar keuze.

Diagnostische vragenlijst **Motivatieproblemen**

Naam/groep:

Geboortedatum:/ingevuld op:/ingevuld door:

1. *Ik-trek*

1.1 Welke vak- en vormingsgebieden/activiteiten beheerst het kind goed?

1.2 Wat is de ontwikkelbaarheid of leerbaarheid van het kind?

1.3 Heeft het kind lichamelijke problemen, problematisch functionerende zintuigen, gauw moe, een bepaalde ziekte, enzovoorts?

1.4 Is er sprake van vervelen vanwege hoogbegaafdheid en de ontwikkeling naar een onderpresteerder? Zie pagina 434, 437.

2. *Ik-verbaliteit*

2.1 Heeft het kind taalontwikkelingsproblemen?

3. *Ik-zelfbeeld*

3.1 Heeft het kind een onjuist zelfbeeld? Zie bijlage 8.2 op blz. 370 en verder.

3.2 Heeft het kind voldoende zelfvertrouwen op kunnen bouwen door plezierige speel- en werkervaringen en succeservaringen tijdens werksituaties?

4. *Ik-emotionaliteit*

4.1 Heeft het kind emotionele problemen die de motivatie voor veel activiteiten wegnemen?

5. *Ik-socialiteit*

5.1 Heeft het kind onvoldoende sociale vaardigheden?

6. *School*

6.1 Hoe is uw relatie met het kind?

6.2 Stimuleert, enthousiasmeert en motiveert u het kind voldoende?

6.3 Brengt u voldoende variatie aan in de onderwijsleersituaties?

6.4 Is uw onderwijsaanbod voldoende adaptief; d.w.z. sturend waar sturend nodig is, ontwikkelend waar ontwikkelend nodig is, ontdekkend, waar ontdekkend nodig is?

6.5 Probeert u voldoende aan te sluiten bij de belangstellings- en belevingswereld van het kind?

6.6 Op welke wijze deelt u de dag in en hoe worden de onderwijsactiviteiten afgewisseld?

6.7 Is het kind voldoende geaccepteerd door de andere kinderen en nemen het kind en de klasgenoten voldoende initiatief tot sociaal contact? Heeft het kind voldoende vriendjes?

6.8 Hoe uiten de klasgenoten zich over de prestaties van het kind?

6.9 Heeft het kind moeite met bepaalde onderwijsinhouden of vakken?

6.10 Op welke momenten van de dag is het kind vooral gedemotiveerd?

7. *Thuis*

7.1 Wordt het kind thuis voldoende enthousiast gemaakt, gestimuleerd en gemotiveerd voor diverse dingen? Of zijn de ouders formeel, weinig enthousiast, onverschillig, weinig gericht op begeleiding van het kind, enzovoorts? Zijn de ouders pessimistisch over hun eigen ontplooiingskansen?

7.2 Tonen de ouders voldoende belangstelling voor de activiteiten van de school: bezoeken van ouderavonden, spontaan vragen naar de vorderingen van het kind, interesse voor het werk dat het kind mee naar huis neemt, belangstellend vragen naar wat op school gebeurt?

7.3 Welke rol speelt/spelde de school in het leven van de ouders, dus ook bij hun eigen schoolgang?

7.4 Tonen de ouders te veel belangstelling voor het schoolwerk, leggen ze te veel nadruk op het leveren van prestaties op school?

Aanvullende gegevens:

ringen of beloningen in de vorm van een goede beoordeling, een schouderklopje of een positieve opmerking van de leerkracht, klasgenoten of ouders. Ook materiële beloningen in de vorm van plaatjes komen voor, evenals activiteitenbeloningen als even tekenen, iets voor jezelf doen. Kinderen hebben deze beloningen nodig. Kinderen die onvoldoende beloond worden, moeten een zeer sterke intrinsieke motivatie hebben willen ze gemotiveerd blijven.

Benodigde inspanning

Sommige taken/activiteiten vragen te veel inspanning van het kind. Als dat het geval is, zal de motivatie tijdens de taakuitvoering aflopen en zal het kind bij het begin van soortgelijke taakuitvoeringen weinig gemotiveerd zijn. Ook is het mogelijk dat de dag in zijn geheel te veel van het kind vraagt. Demotivatie ontstaat, omdat de dag op school te weinig ontspanning kent en er geen ritmische afwisseling is tussen inspannen en ontspannen.

Inbrengmogelijkheden

De intrinsieke motivatie van kinderen kan beperkt worden, als ze onvoldoende mogelijkheden krijgen zelf een inbreng te hebben in de taakuitvoering. Als kinderen veel gesloten taken uit moeten voeren waarin de handelingen strak vastliggen, en als ze weinig van zichzelf kwijt kunnen in de taakuitvoering, zullen ze de taak beschouwen als iets van buiten henzelf. Voor dat soort taken zullen kinderen op den duur weinig intrinsiek gemotiveerd zijn. Kinderen moeten regelmatig de gelegenheid krijgen zelf keuzen te maken en initiatieven te nemen.

De lengte van de taak

Ook de omvang van de taak is van invloed op de motivatie. Als kinderen te omvangrijke taken krijgen, zullen ze er op den duur geen gat meer in zien en demotiveren voor de uitvoering.

Soort activiteit

Demotivatie kan ook te maken hebben met de soort activiteit. Sommige kinderen hebben een uitgesproken hekel aan bepaalde activiteiten. Dat heeft dan te maken met de kenmerken van die activiteit, de materialen, hulpmiddelen, enzovoorts, maar ook met de mate waarin een kind in staat is de taak uit te voeren. Kinderen met motorische problemen hebben nogal eens een hekel aan motorische activiteiten omdat die te veel moeite kosten. Andere kinderen hebben een hekel aan rekenen omdat ze dat niet zo goed kunnen.

Zelfvertrouwen

Voorafgaande werkervaringen, succeservaringen en faalervaringen zijn verantwoordelijk voor de totstandkoming van het zelfvertrouwen van het kind. Kinderen met een gering zelfvertrouwen hebben ook vaak motivatieproblemen. Hiermee samen hangt het zelfbeeld van het kind. Kinderen die denken dat ze wei-

nig kunnen, terwijl dat in werkelijkheid helemaal niet zo hoeft te zijn, hebben vaak ook een gebrekkige motivatie.

Dwang van buitenaf

Sommige kinderen raken ook gedemotiveerd, omdat ze te veel dingen onder dwang van buitenaf moeten doen en weinig zelf mogen kiezen. Zie ook 'inbrengmogelijkheden', een in het voorafgaande besproken aspect.

Andere verklaringen

Een depressie kan een verklaring zijn voor verminderde motivatie en ook faalangst kan een verklaring zijn voor verminderde motivatie.

5. Begeleiding

Noteer de gekozen handelingsplaninhouden in het formulier van blz. 44 en/of noteer de begeleidingsinhouden in het motivatiekwadrant van blz. 507

5.1 Begeleiding; technieken

Bij de begeleiding van kinderen die met motivatieproblemen kampen, kunt u ook orthopedagogische technieken toepassen. Zie voor de opsomming pagina 49-118.

Bruikbaar voor deze kinderen zijn de technieken: 2-3, 3-1, 3-3, 3-5, 3-11, 3-12, 3-13, 3-25, 3-28 op blz. 72-113.

5.2 Begeleiding; aanvullende mogelijkheden

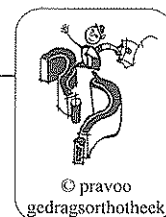
Bij de begeleiding van kinderen met motivatieproblemen staat de motivatiekwadrant centraal. Zie pagina 507. Met behulp van de kwadrant kiest u een of meer invalshoeken voor de begeleiding. U vult dan de vakjes bij de gekozen aspecten. Er zijn vier series vakjes zodat u vier keer een plan voor een kind kunt maken. Het is immers belangrijk om niet alles in een keer aan te pakken, maar een geleidelijke fasegewijze aanpak te hanteren. Boven het kwadrantenmodel staan de vier getallen en daar kunt u een datum van starten invullen en nog wat korte opmerkingen toevoegen. Onderstaand zullen de invalshoeken toegelicht worden.

a.1 Je bent gemotiveerd als je een goede relatie met je leerkracht hebt, dus:

ongevraagd naar kinderen toegaan en belangstelling tonen. Dat moet u bij deze kinderen wat vaker doen. Het kan zijn dat het kind aanvankelijk iets voor u terug wil doen en vanuit die extrinsieke motivatie kan de intrinsieke motivatie ontstaan en zich verder ontwikkelen. Het is van belang dat u ondanks de problemen die demotivatie tot gevolg kunnen hebben, blijft werken aan het realiseren van een goede relatie tussen u en het kind door:

- het kind regelmatig in de klas te bezoeken, te stimuleren, schouderklopjes te geven, iets te vragen.

Het motivatie-kwadrant

Naam/groep:

Geboortedatum:/ingevuld op:/ingevuld door:

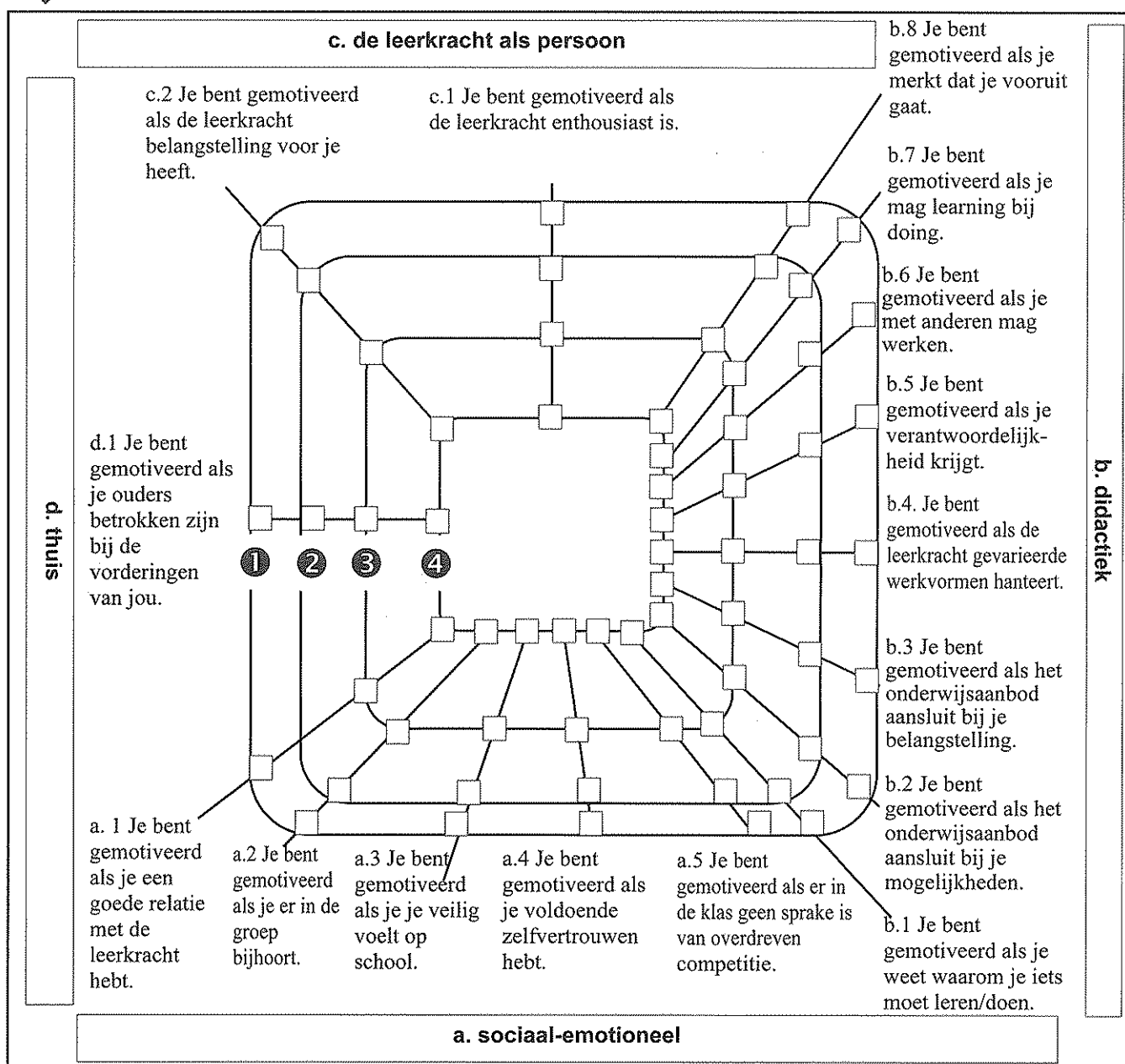
Handelingsplanfasen:

①

②

③

④

- steunen: als het kind iets doet kunt u daarmee instemmen. Bijv. 'Dat had ik ook gedaan. Goed hoor!' of 'Wat vind je daar nu zelf van dat je dat zo goed gedaan hebt?' of 'Toe maar, het gaat goed, hoor!' Doe dit zo vaak mogelijk.
- het kind regelmatig positieve aandacht te schenken: 'Wat heb je toch goed...' of 'Wat heb je toch leuk', enzovoorts.
- het kind zo nu en dan in vertrouwen te spreken na of voor schooltijd zonder het bijzijn van klasgenoten.
- het kind vragen te stellen over zijn privé/ thuisgebeurtenissen.
- eens wat vaker op huisbezoek te gaan.
- Ook de contacten met de klasgenoten zijn van belang. Besteed aandacht aan het sociale klimaat door conflicten niet maar wat te negeren, maar ze te bespreken zodat iedereen er van kan leren. Maak gebruik van de aanpak van de systematische klasgenootcontacten en de initiëringsspelletjes zoals weergegeven in bijlage 1 van het orthobeeld Zwijgen 803 en verder.
- uiten van positieve verwachtingen als kinderen iets moeten gaan doen. Geef aan dat u verwacht dat het gaat lukken/goed zal gaan. Zwak gemotiveerde kinderen zijn vaak allergisch voor uitspraken van negatieve verwachtingen. Bijv. 'Als je zo doorgaat, kom je er nooit!' of 'Dit lukt jou nooit!' Negatieve verwachtingen krijgen speciaal bij deze kinderen het karakter van een zelfvervullende profetie. Omgekeerd heeft het uitspreken van positieve verwachtingen een bevorderende invloed op de motivatie. Bijv. 'Dat kun je vast wel!' of 'Dat kun je wel, gisteren lukte het ook!' enzovoorts.

a.2 Je bent gemotiveerd als je er in de groep bijhoort, dus:

- bewust nadenken wie je aan wie kunt koppelen. Probeer bij duo-werk en groepswork de onderlinge cohesie te bevorderen. Bekijk wie u het beste aan wie kunt koppelen en voer vervolgens uit:
- Groeps- en duowerk;
- bepaalde kinderen gericht betrekken bij groepsoverleg/klassemraad. Een klassemraad houdt u eenmaal per week en daarin wordt besproken wat er die week goed ging en wat niet en waar men de volgende week aan wil gaan werken/aan moet denken.

a.3 Je bent gemotiveerd als je je veilig voelt op school, dus:

- een beleid m.b.t. pesten. Zie het orthobeeld pesten op pagina 559 en verder;
- minimaal driemaal per jaar de groepsdynamiek peilen. Dat wil zeggen dat u een sociogram laat maken om te bekijken wie er elkaar aantrekken en hoe zich dat ontwikkelt. Bekijk wie er buiten staan en wie u er weer binnen moet zien te halen, bekijk wie de leiders zijn om die in te schakelen bij de verbetering van de sfeer in de klas. Zie over het sociogram pa-

gina 37, 561.

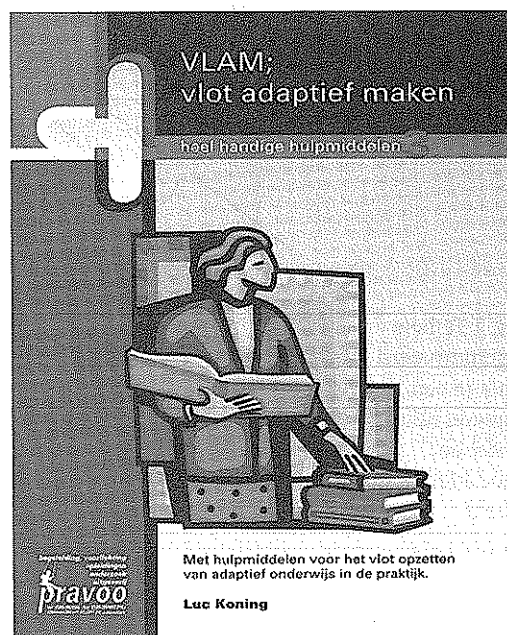
- onmiddellijk ingrijpen bij bedreigingen. Let op welke bedreigingen er geuit zijn en grijp in door na schooltijd met dat kind te gaan praten en het duidelijk te maken dat u dat niet accepteert en het kind zult verwijderen als het daar mee doorgaat.

a.4 Je bent gemotiveerd als je voldoende zelfvertrouwen hebt, dus:

- kinderen bij laten houden wat ze kunnen in een dit-kan-ik-al-boekje of en portfolio;
- kinderen bewust maken van hun persoonlijke sterke kanten. Vraag kinderen ook steeds: Hoe vind je zelf hoe het ging? Maak ook in de groep duidelijk aan iedereen waar de kinderen goed in zijn. Maak bakjes met daarop: .. goed in..., goed in Doe in de bakjes de foto's van de desbetreffende kinderen en laat kinderen in de bakjes kijken wie ze bij een bepaalde activiteit kunnen raadplegen;
- kinderen tijdens de persoonlijke contacten steunen/bevestigen. Ga regelmatig naar het kind en geef aan dat u het goed vindt wat het kind gedaan/gekozen/gemaakt heeft.

a.5 Je bent gemotiveerd er in de klas als geen sprak is van overdreven competitie, dus:

- niets steeds prestaties gezamenlijk vergelijken. Kinderen letten al erg op elkaar en dan is het niet verstandig om steeds te vragen; wie had er 0 fout?, wie had er 1 fout, wie had er 2 fouten, etc;
- kinderen individueel hun prestatie bij laten houden. Laat kinderen zelf bijhouden hoe ze iets gemaakt hebben, wat de norm was en hoe ze het in vergelijking tot die norm gedaan hebben;
- voorzichtig omgaan met het aan de klas laten zien hoe goed een bepaald kind het gedaan heeft. Wijs de kinderen niet steeds op een (bijna) perfecte klasgenoot die het allemaal altijd zo goed doet.

b.1 Je bent gemotiveerd als je weet waarom je iets moet leren/doen, dus:

- per dag minimaal eenmaal uitleggen waarom je iets moet leren. Van veel leerinhouden is het niet zo makkelijk aan te geven wat het kind er NU aan heeft. Zoek toch naar motiveringen voor het nu leren van iets;
- kinderen na laten denken waarom iets nuttig voor ze is. Vraag ook kinderen waarom het nuttig is om een bepaalde leerinhoud te leren;
- tijdens activiteiten aangeven/aan laten geven wat er nodig was om te doen wat ze gedaan hebben. Dat klinkt wat cryptisch maar het gaat erom dat kinderen vertellen wat ze allemaal gedaan hebben in het kader van de opdracht: 'Eerst hebben we ... gedaan, daarna ..., etc.'

b.2 Je bent gemotiveerd als het onderwijsaanbod aansluit bij je mogelijkheden, dus:

adaptief onderwijs. Adaptief onderwijs is onderwijs dat aansluit bij de manier waarop je leert. Dat kan ontwikkelend zijn (de leerkracht stimuleert je meer te doen dan je nu al kunt). Dat kan ontdekkend (zie daarover de voorbeelden op pagina 423) en het kan ook sturend en dat betekent dat alles in stappenplannen en met ortho-technieken aangeleerd moet worden.

Binnen het bestek van deze orthotheek voor gedragsproblemen kunnen we niet het adaptief onderwijs voor de cognitieve ontwikkeling uitwerken. Zie daarvoor de Pravoo-brochure Vlam; vlot adaptief maken, nr. 3 in de serie Heel handige hulpmiddelen. Voor gedrag betekent dat uitgangspunt dat er sprake moet zijn van adaptieve pedagogiek. D.w.z. dat de leerkracht niet alle kinderen met standaardreacties tegemoet treedt maar maatwerk biedt en sommige kinderen meer stuurt en anderen meer zelf laat ontdekken. Voor de drie typen van pedagogiek geldt dan:

- m.b.t. de kinderen die ontwikkelende begeleiding vragen: bekijk wat er sociaal-emotioneel gebeurt/aan de orde komt en leer de kinderen in die situaties nieuwe vaardigheden, sociaal-emotionele begrippen en inzichten;
- m.b.t. de kinderen die ontdekkende begeleiding nodig hebben: ga regelmatig even met die kinderen alleen bezig en bespreek sociale situaties die zich hebben voorgedaan of aan de hand van sociale situaties en emoties in boeken. Ga bij deze kinderen dieper op de waaroms in en het: 'Hoe zou het ook nog anders kunnen? Behandel ook meer abstractere sociaal-emotionele begrippen van de lijst op pagina 340.
- m.b.t. de kinderen die een sturende begeleiding hebben: leer deze kinderen aan: sociaal-emotionele begrippen (zie blz. 338-340), sociale vaardigheden (zie blz. 682-684), sociaal-emotionele attitudes, (zie blz. 768-770) en de waarden en normen (zie blz. 759, 764-765);

Bekijk de mogelijkheid om met een minimumprogramma te werken. Voor de cognitieve vakken zijn die programma's er al in de vorm van minimumrekenpakketten of voor de spelling het Pravoo spellingwoordenboek met de 1500 meest gebruikte woorden van de Nederlandse taal).

Voor gedrag betekent dit dat u een lijst maakt met daarop de allerbelangrijkste begrippen, vaardigheden, attitudes en waarden en normen die het kind aanleert. In totaliteit mag het om 100 onderdelen gaan. Voor de samenstelling van dat minimumprogramma kunt u gebruik maken van de lijsten op pagina 340, 768, 684, 759.

Stel ook de vraag of er sprake van uitgesteld of vervroegd leren in groep 1 t/m 3 moet zijn. U kunt er ook voor kiezen het kind een klas over te laten slaan of het juist verlengde leertijd/ontwikkelingstijd te bieden.

b.3 Je bent gemotiveerd als het onderwijsaanbod aansluit bij je belangstelling, dus:

- keuzewerk met taken waarvoor het kind belangstelling heeft;
- keuzemogelijkheden bij verwerkingen zoals het maken van een verslag, een interview, een krantenartikel, een presentatie. Zorg zo voor variatie in de verwerkingsvormen;
- vrijheid bij keuze van expressietypes, dus niet altijd maar weer tekenen, maar een verwerkingsvorm die bij het kind past.

b.4. Je bent gemotiveerd als de leerkracht gevarieerde werkvormen hanteert, dus:

- gevarieerde manier van instructie geven: leuke introducties die leuk zijn aangekleed;
- variatie in verwerking: zoals computergebruik, maatjes-leren, etc.;
- variatie van oefenvormen (in elk geval spelvormen).

b.5 Je bent gemotiveerd als je verantwoordelijkheid krijgt, dus:

- klusjes uitvoeren;
- zelfstandig werken als werkvorm. Zie zelfstandig werken op pagina 781 en verder. Kinderen moeten de gelegenheid krijgen zelfstandig taken uit te voeren. Het kind leert zich zo verantwoordelijk voelen voor het resultaat en er kan een intrinsieke motivatie ontstaan;
- weektaken of zelf planningen mogen maken van de uit te voeren werkzaamheden;
- keuzewerk.

b.6 Je bent gemotiveerd als je met anderen mag werken, dus:

- groepswork;
- duo-werk, samen dingen maken, samen werk nakijken;
- een klassenproject.

b.7 Je bent gemotiveerd als je mag 'learning bij doing', dus:

- ervaringsgericht onderwijs daar waar mogelijk is. Van uitsluitend papieren lesjes blijken veel kinderen na korte tijd het meeste weer te vergeten;
- presenteren met presentatietafels. Dat zijn tafels en wanden met daarop materialen die met een thema te maken hebben;
- hanteren van spelvormen. Kinderen spelen van nature graag en dan zijn speelse werkvormen motiverend.

b.8 Je bent gemotiveerd als je merkt dat je vooruit gaat, dus:

- zelf bijhouden van je ontwikkeling (portfolio);
- vertellen over je eigen ontwikkeling;
- aan je ouders vertellen hoe je je ontwikkelt.

c.1 Je bent gemotiveerd als de leerkracht enthousiast is, dus:

- enthousiasme tonen bij leerstofintroductie in de toon;
- humor;
- wijzen op de leuke dingen die gebeuren in de klas.

c.2 Je bent gemotiveerd als de leerkracht belangstelling voor je heeft, dus:

- ongevraagd contact zoeken;
- toch nog maar eens huisbezoek;
- vragen stellen en zo interesse tonen.

d.1 Je bent gemotiveerd als je ouders betrokken zijn bij de vorderingen van jou, dus:

- opdrachten geven om samen iets met je ouders te doen;
- samen met je ouders in een portfolio je ontwikkeling bekijken;
- ouders interviewen;
- een ouderles met ouders en kinderen.

6. Ouderadvisering

Overleg met de ouders en bekijk of zij een verklaring hebben voor het motivatiegebrek en of ze de school willen ondersteunen bij het aanpakken van dit probleem.

7. Verder lezen/websites

Zie de site: <http://venus.red32.net/~mpos/>

8. Bijlagen**8.1 Beloningssystemen**

Bij kinderen met ernstige motivatieproblemen begint u met beloningssystemen gericht op de extrinsieke motivatie. Even nadat u met zo'n beloningssysteem begonnen bent, werkt u eveneens aan de intrinsieke motivatie. Kinderen die ernstig gedemotiveerd zijn, kunt u met behulp van een beloningssysteem over de

drempel helpen. Uit onderzoeken is bijvoorbeeld het volgende gebleken:

1. Als er nog geen motivatie van binnenuit bestaat (intrinsieke motivatie), dan kan de materiële beloning de eerste aanzet geven voor het ontstaan van motivatie. Materiële beloningen kunnen de onverschilligheid voor eigen vorderingen of zelfs afkeer daarvan helpen overwinnen.
2. Materiële beloningen moeten snel afgebouwd worden, omdat ze de motivatie van de persoon zelf (intrinsieke motivatie) verminderen.
3. Na zakelijke informatie over positieve resultaten wordt het zelfvertrouwen groter. Een kind dat weet dat het succes behaalt, is een volgende keer bij een soortgelijke taak meer gemotiveerd voor die taak.
4. Bij de sociale beloning is het van belang dat de nadruk komt te liggen op het informatie-aspect en niet op het invloedsaspect: 'Ik doe het voor de activiteit en niet voor de juf'.
5. Er moeten vier eigenschappen aanwezig zijn bij het hanteren van 'kennis van resultaten' als positieve versterker van het gewenste gedrag:
 - A. De kennis van resultaten moet positief van inhoud zijn, dat wil zeggen dat het moet gaan om succes en goede prestaties;
 - B. De kennis van resultaten moet door de leerlingen zoveel mogelijk zelf geconstateerd worden (zelfcontrole);
 - C. De kennis van resultaten moet positief geïnterpreteerd kunnen worden. Dat wil zeggen: er wordt niet te veel accent op fouten gelegd. Positieve resultaten worden aan eigen capaciteiten en eigen inzicht toegeschreven. Negatieve resultaten worden zo mogelijk aan veranderbare oorzaken toegeschreven en daarin worden perspectieven voor oplossingen gezocht;
 - D. Bij de kennis van resultaten moet het steeds gaan om wat het kind concreet zelf deed, doet en doen zal.

8.2 Aanvullende tips**8.2.1 Standaard van evaluatie**

het is van belang dat het kind zijn prestatie kan beoordelen. Het kind kan dan vaststellen in hoeverre zijn inspanningen tot het gewenste resultaat hebben geleid. Het kan daarbij gaan om absolute normen: goed, fout, zoveel goed of om relatieve vergelijkingen, waarbij het kind zijn prestatie vergelijkt met eigen voorafgaande prestaties of met prestaties van anderen. Zelfcorrigerende middelen kunnen in dit kader goed gebruikt worden.

8.2.2 Identificatie of modelling

Wijs het kind op klasgenoten die gemotiveerd werken of spelen of deelnemen aan een bepaalde activiteit. Zeer motiverend is het voor veel kinderen om oefenactiviteiten in spelvorm uit te kunnen voeren. Het eindresultaat is vaak nog beter, dan het oefenen van bloedeloze lesjes op stencils of werkbladen. Zie voor speelse oefenvormen:

8.2.3 Drie algemene activiteiten

Drie algemene invalshoeken zijn van belang om kinderen het gevoel te geven dat ze een eigen inbreng hebben in het dagelijks onderwijsgebeuren. Het gaat dan om:

- inbrengmogelijkheden in het klassen-/kringgesprek;
- de gerichte dagstart;
- de leerlingenraad.

Deze drie activiteiten kunnen de basis vormen waarop gerichte motivatievorming verder kan gaan.

Inbrengmogelijkheden in het klassen-/kringgesprek

De motivatie voor de onderwijsactiviteiten kan vergroot worden als kinderen het gevoel krijgen/hebben een eigen inbreng te hebben in de kring/ klassengesprekken. Leer de kinderen zelf zo'n gesprek voor te zitten en te leiden en werk gericht aan het op elkaar betrekken van de kinderen.

De gerichte dagstart

Geef kinderen aan het begin van de dag het gevoel dat ze een inbreng mogen hebben door:

- iedereen goede morgen te wensen (begin zelf);
- te bespreken wie er niet zijn en waarom;
- te vertellen wat er die dag (dat dagdeel) gaat gebeuren en vraag de kinderen in welke volgorde ze die activiteiten graag uitvoeren. Bekijk wat volgens u wanneer plaats moet vinden en maak samen met de klas een planning voor de diverse andere activiteiten. Bespreek als overgangsactiviteit ook tussen de activiteiten door wat leuke dingen;
- Zet vervolgens het rooster op het bord;
- Bij kleuters kunt u dit ook goed doen met de platen van het Dagritmepakket (zie pagina 139-140). De leerkracht legt met de kinderen de platen in de gewenste volgorde. Maak eventueel voor de bovenbouw een daglijn.

De leerlingenraad.

Bespreek aan het eind van de week de voorafgaande week. Bespreek wat goed ging, wat niet goed ging, wat leuk was, wat niet leuk was, wat de wensen zijn voor de volgende week, welke bijzondere dingen die volgende week gaan gebeuren. Geef de kinderen het gevoel dat ze alles kunnen zeggen, dat u geïnteresseerd bent hoe zij de school ervaren.

8.3 Het luxesyndroom

De toename van de welvaart de afgelopen 20 jaar heeft ook voor nieuwe problemen gezorgd. Met geld is immers alles te koop. Voor veel kinderen heeft dat betekend dat ze de indruk hebben dat je je weinig in hoeft te spannen om iets voor elkaar te krijgen, want van je ouders krijg je de meeste dingen toch al voor niets.

Kinderen hoeven thuis geen klusjes meer uit te voeren en nog maar weinig kinderen moeten meedraaien in het bedrijf van hun ouders. Als je iets wilt hebben dan steek je de creditkaart in een lezer en dan kun je alles

krijgen. Voor veel kinderen is het vanzelfsprekend dat je een computer op je kamer hebt, een tv. op je kamer hebt en dat je op tijd een mobieltje krijgt.

Veel ouders verwennen hun kind of kopen hun tekort aan aandacht af door ze te geven wat ze willen. Het gevolg is dat ondanks al dat in de watten leggen er kinderen zijn die ontevreden zijn, sterk materieel gericht zijn en niet geleerd hebben om zichzelf ergens voor in te spannen.

Veel kinderen groeien bovendien op in onderhandelingsgezinnen. 'Als je lief bent bij oma, gaan we op terugweg nog even bij McDonald's aan' Kinderen onderhandelen thuis dan ook overal over en proberen dat op school ook te doen. Veel kinderen worden met de auto naar school gebracht en leren ook niet meer door weer en wind te fietsen. Ze lusten veel dingen niet en zeuren net zo lang tot hun ouders toegeven. Steeds meer kinderen slapen bij hun ouders in bed en blijven het liefst zolang mogelijk thuis wonen.

Zie daar het oprukkende beeld van het kind met het luxesyndroom. Dan komen ze bij u in de groep en u weigert om ze te verwennen. Voor veel kinderen is het vervelend om op school uitgestelde aandacht te moeten accepteren. Dat merkt u bij het zelfstandig werken en er zijn ook steeds meer kinderen die u aan moet sporen om het werk af te maken. Van de motivationele talenten van de leerkracht wordt steeds meer gevraagd.

Kinderen hebben vaak een slechte luisterhouding. Dat betekent dat ze niet naar een verhaal van een half uur kunnen luisteren.

Wat moet u daar op school mee? Het antwoord is simpel, maar kan wel op tegenstand rekenen. U moet uw eigen gang gaan op school en de waarden en normen van de school hanteren. Die waarden en normen moeten voor alle leerkrachten duidelijk zijn en de school moet daar wel een visie op hebben. Zie over de waarden en de normen van de leerkracht blz. 770-772.

Waarden en normen die nodig zijn als antwoord op het luxesyndroom kunnen zijn:

- soms moet je gewoon *zin maken*;
- niet zeuren, maar gewoon doorzetten;
- nu maar even wachten en straks heb ik aandacht voor je;
- je moet rekening houden met de klasgenoten;
- als iets niet kunt, dan wees je flink en dan probeer je het nog een keer;
- je vraagt pas hulp als je alles geprobeerd hebt;
- je kunt niet altijd je zin krijgen;
- soms moet je gewoon doen wat de leerkracht zegt;
- er zitten nog andere kinderen in de klas, die je niet tot last mag zijn;
- niet alles wat je zegt is leuk voor de andere kinderen. Daar moet je wel rekening mee houden;
- je moet rekening houden met de klasgenoten;
- het is niet altijd nemen, maar je moet ook kunnen

geven;

- als je iets gedaan hebt dat je schuld is, moet je het gewoon toegeven;
- je gaat netjes met de schoolspullen om;
- als je iets stukmaakt, moet je het zelf betalen;
- ook al is het weer niet al te best, je gaat gewoon naar buiten. Van de regen smelt je niet.

Wees consequent en benoem de normen die u hanteert en onderhandel daar niet over. Dat wil zeggen dat u een van de voorafgaande normen of een andere door u samengestelde norm gewoon op het bord schrijft en met de kinderen bespreekt.

Bij jonge kinderen moet u dat gewoon mondeling doen en een bepaalde gedragswijze gedurende een week centraal stelt en iedere dag herhaalt.

Kinderen moeten leren dat er omgevingen zijn waar het anders toegaat dan thuis en dat je maar moet leren om dat te accepteren.

Bruikbare orthotheekinhouden zijn:

- inleven in anderen/rolneming, blz. 113, 179;
- aan de orde stellen van denkfouten, blz. 768 t/m 770;
- leren van sociale vaardigheden, blz. 682 t/m 684;
- blz. 277, 613 over verwende kinderen;
- blz. 249, 663, 692 over egocentrisme;
- 3-32 over lastbewustzijn op blz. 114.

Verwennen

Verwennen is een kenmerk van het luxesyndroom. Sommige kinderen mogen alles en hebben niet geleerd dat je geen auto's mag bekrassen en als je alles mag, wordt het moeilijk om in school het *moeten* te accepteren. Soms vragen kinderen dan ook: 'Mag dit of met dit?'

Als u verwende kinderen in uw groep hebt en kinderen die lijden aan het luxesyndroom dan is het belangrijk dat u zich realiseert dat het niet in de eerste plaats de schuld van die kinderen is, maar van de denkfout

die de ouders in de opvoeding maken. Zie ook het begin van deze paragraaf.

Neem contact met de ouders op en vertel wat uw benadering van het kind zal zijn. Zie de eerder genoemde punten en voeg toe:

- niet reageren op ieder huiltje om niets;
- achter de broek zitten;
- werk afmaken;
- geen ge-ja, maar;
- gewoon kritisch zijn t.o.v. wat het kind doet en niet alles fantastisch vinden;
- zelfstandig werken en zelfstandig denken. De dingen die het kind zelf kan, moet het ook gewoon zelf doen;
- zelf alles opruimen;
- niet zeuren;
- niet boos worden als je je zin niet krijgt;
- accepteren van uitgestelde aandacht;
- dingen voor anderen doen.

Dat zal betekenen dat er spanningen zullen ontstaan vanwege het cultuurverschillen, maar u deelt de ouders mee dat u het vanuit uw pedagogische verantwoordelijkheid het noodzakelijk acht die zelfstandigheid aan te leren of te laten verwerven

Binnenland

wo 9 aug 2006, 05:30

Vandaalkleuters

door onze correspondent

BARNEVELD - Drie kleuters uit Barneveld blijken een groot aantal auto's in de woonwijk bekrast te hebben. De jeugdige dadertjes bekenden dat tegenover hun ouders.

De kinderen zijn niet strafrechtelijk te vervolgen, omdat ze te jong zijn. Wel onderzoekt de politie of er met de ouders en de gedupeerden een schaderegeling te treffen is. In totaal raakten vijf wagens van buurtbewoners beschadigd. De kinderen krasten met een onbekend voorwerp in de lak van de geparkeerde auto's. Een getuige tipte de politie.